

Verschillen Waarden door Birgit Pfeifer

Iedereen vindt het belangrijk om aandacht te besteden aan inclusie en diversiteit, maar het is zoeken naar het 'hoe'. Als [startdocument](#) heeft Stichting School & Veiligheid een invalshoek beschreven over inclusie in het MBO en legt daarmee het verband met sociale veiligheid, het belang van de participatie van studenten, burgerschap en het pedagogische gesprek binnen de gemeenschap die de klas, de opleiding en het ROC met elkaar vormen.

Vervolgens is deze visie voorgelegd aan practoren en lectoren, die vanuit hun eigen zienswijze en expertise meer helderheid scheppen in deze constructen. Om handelingsperspectief te scheppen voor onderwijsprofessionals, managers en directeuren. Om samen te kunnen bouwen aan een inclusieve school. 'Samen zijn wij iedereen'.

In dit artikel beschrijft Birgit Pfeifer, practor Verschillen Waarden haar perspectief.

Stichting School & Veiligheid beschrijft een zienswijze die de droom van de scholen van de Federatie Christelijk Mbo¹ raakt. De droom is in lijn met Biesta (2013), namelijk dat het onderwijs - naast het opleiden tot vakmensen - studenten inspireert om te dromen van en te werken aan een humane, solidaire en duurzame wereld, waarin mensen leven met respect, aandacht, inzet en verantwoordelijkheid voor elkaar en de aarde.

Hoe mooi zijn deze idealen, en tegelijkertijd hoe ingewikkeld is het om deze in praktijk te brengen. En hoe uitdagend om deze droom naar een 'smart' doel te vertalen. Want niet alles wat van waarde is, is meetbaar.

Practoraat Verschillen Waarden

De scholen van de federatie hebben een aantal bij de droom horende beloftes gedaan en hebben deze beloftes geformuleerd als concrete interventies. Eén van die interventies was het initiëren van het practoraat Verschillen Waarden. Het practoraat kreeg de opdracht om de scholen te ondersteunen bij het werken aan bovengenoemde droom.

Het practoraat wil handen en voeten geven aan deze dromen en idealen door ontmoeting aan te gaan met de ander, hoe anders hij ook mag zijn. Willen we de ander op waarde leren schatten, dan moeten we bij onszelf beginnen. Pas als je jezelf goed kent, kun je het verschil met de ander op waarde schatten. Als je jezelf kent, of stevig in je schoenen staat, kun je ook stevig staan als je met botsende waarden of overtuigingen te maken krijgt.

Verschillen waarden betekent dus niet dat je altijd het conflict of de wrijving uit de weg gaat. Je kunt de mening van een ander met volle overtuiging en al je argumenten bestrijden, zolang je de ander in zijn waarde laat. Dit is in onze huidige tijd belangrijker dan ooit. We leven in een wereld waar verschillen helaas vaak leiden tot verbaal of zelfs fysiek geweld. Niet de mening van de ander wordt bestreden, maar zijn identiteit wordt aangevallen. Het gaat dan niet meer om "Jij hebt niet gelijk", maar om "Jij bent niet oké". Mensen schelden elkaar in het openbaar uit en uiten vooral veel boosheid. Want wie boos is op een ander maakt de ander gemakkelijk tot zondebok. Je kunt de zondebok alle schuld geven en je hoeft dan niet meer kritisch naar jezelf te kijken.

¹ Aangesloten zijn: Alfa-College, Cibap, Landstede, MBO Utrecht, ROC A12, ROC Friese Poort, ROC Menso Alting en Verus.

Identiteit

Als antropologen over tweehonderd jaar naar onze samenleving kijken, dan zullen ze vaststellen dat we in een uitgesproken ik-cultuur hebben geleefd. Onze politiek gaat over individuele rechten, ons onderwijs gaat over het ontwikkelen van individuele talenten, onze religie gaat over de persoonlijke relatie met God, onze moraal gaat over trouw zijn aan onszelf en op Facebook laten we selfies zien uit ons persoonlijk leven. We creëren onze eigen werkelijkheid, we zoeken naar nieuws dat ons eigen gelijk bevestigt, we beschermen onze 'identiteit', ook al weten we niet precies te verwoorden wat onze identiteit eigenlijk is.

Je hebt verhalen en ervaringen nodig over wie we zijn, want die vormen onze 'identiteit', onze wortels. Met stevige wortels staan we open voor het idee dat we allemaal iets unieks kunnen bijdragen aan deze wereld.

Hoe kan deze gedachte een leerdoel in het mbo worden? Niet alleen voor studenten maar ook voor onderwijsprofessionals? Het betekent om te beginnen dat we leren om bereid te zijn om ons door de ander te laten verrassen, om ons open te stellen voor andermans verhalen. Voor de onderwijsprofessional betekent dit, dat hij moet leren om oprecht te luisteren naar hoe jongeren de samenleving en hun rol daarin zien.

Het is belangrijk dat er ruimte is voor jongeren om met hun idealen en opvattingen ergens terecht te kunnen. Jongeren hebben behoefte aan betekenisgeving. De kunst is om jongeren mee te laten denken en hen te helpen de samenleving beter te maken. Het onderwijs moet jongeren laten werken aan grote maatschappelijke thema's zoals gelijkwaardigheid (Pfeifer, 2018).

Eigen waarden en gedeelde waarden

De onderwijsprofessional die jongeren daarin begeleidt, reflecteert dus op zijn eigen opvattingen en waarden over deze vraagstukken, persoonlijk én in schoolverband. Op school moet ruimte zijn voor verschillen en voor oprechte aandacht voor de 'ander', voor gedeelde waarden, voor weten waar je zelf staat en voor reflecteren op de professionele identiteit.

Vergis je niet, met verschillen waarderen doen we niet gewoon een oproep tot meer tolerantie. Tolerantie betekent namelijk alleen maar, dat je het anders-zijn van de ander gedooft. Tandenkarsend leren accepteren dat niet iedereen hetzelfde is of denkt als jij, is niet wat we met het practoraat 'Verschillen Waarderen' beogen. Het gaat om de bereidheid om jezelf te willen herkennen in de ander en oprecht naar een geweldsvrije tussenmenselijke dialoog te zoeken, ook al is dat in sommige gevallen moeilijk. Dat vraagt om een bepaalde houding: openstaan voor de ander, beseffen dat je de waarheid niet in pacht hebt en elkaar kritisch een spiegel voor houden.

Kritisch-zijn is van groot belang. Met verschillen waarderen wordt niet bedoeld dat je alles goed moet vinden. Als iets tegen je eigen waarden en overtuigingen ingaat, spreek je dan uit. Als docent moet je soms ook kleur willen bekennen. Uit ontmoetingen met docenten en bestuurders in de afgelopen jaren kwam naar voren: we hebben het te weinig over de onderlinge verschillen, de schurende meningen, de tegenovergestelde overtuigingen. Niet

omdat we het niet belangrijk vinden, maar omdat we verlegen zijn met de verschillen en niet weten hoe daarmee om te gaan.

Pedagogische opdracht

Wat betekent dit nu concreet voor het mbo-onderwijs? Allereerst moeten we er rekening mee houden dat elke school, iedere docent, iedere student en elke context anders is. Maar iedere onderwijsprofessional kan bijdragen aan de oplossing die in zijn context past. Het gevoel hebben dat je ergens thuis bent in de wereld, dat je wortels voelt, dát is wat we alle jongeren gunnen. Dat is de pedagogische opdracht die we moeten ervaren als het gaat om verschillen waarderen. De pedagoog Janusz Korczak zegt dat jongeren wortels en vleugels nodig hebben. In het onderwijs zijn we vaak bezig om jongeren vleugels te geven: we willen dat ze boven zichzelf uitstijgen en dat ze bereiken wat ze willen bereiken. Maar alvorens te kunnen vliegen hebben jongeren wortels nodig: ze moeten weten wie ze zijn en wat hun normen en waarden zijn.

Jongeren wortels en vleugels geven, daarvoor bestaat geen kant-en-klaar lesprogramma en er bestaat ook geen loket waar je oplossingen voor een vraagstuk rondom verschillen waarderen eenvoudig kunt afhalen. Het vraagt van de onderwijsprofessional, de manager, de student, en wellicht nog andere stakeholders een onderzoekende houding en nieuwsgierigheid: “wat speelt er op school”, “voelt iedereen zich gezien”, “voelt iedereen zich gehoord”, “nodigen we genoeg uit om mee te doen”, “komen we onze belofte na”?

Werken aan verschillen waarderen moet structureel ingebed zijn in de school-, leer- en werkomgeving. Om hiervoor aandacht te hebben moet ruimte en tijd gemaakt worden en er moet het besef zijn dat het proces nooit af is. Dat klinkt groot en complex, en het gevaar bestaat dat we daardoor vleugellam worden. Daarom is het belangrijk om naast de droom de beloftes blijvend uit te spreken en deze continu te blijven vertalen in interventies die concreet, helpend, behapbaar en tijdsgebonden zijn.

Dit artikel is tot stand gekomen op initiatief van Stichting School & Veiligheid en geschreven door Birgit Pfeifer.

Azough, N. (2017). *Weerbare jongeren, weerbare professionals*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap & Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Biesta, G.J.J. (2013). Responsible citizens: Citizenship education between social inclusion and democratic politics. In: M. Priestley & G.J.J. Biesta (Eds), *Reinventing the curriculum. New trends in curriculum policy and practice* (pp. 99-116). London: Bloomsbury.

Jonker, J. (2000). *De kern van methodologie: een inleiding*. Assen: Van Gorcum.

Kleijwegt, M. (2016). *2 werelden, 2 werkelijkheden: hoe ga je daar als docent mee om?* Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Pfeifer, B. (2018). Jongeren ronselen voor een betere wereld. In gesprek met pedagoog Stijn Sieckelinck. *Narhex*, 18 (2), 28-38.

Deze tekst is een bewerking van het voorwoord van de practorale rede van dr. Birgit Pfeifer van 4 april 2019.